

Історія перекладу:

питання для підготовки до модульної контрольної роботи та екзамену

Тема 1. Перекладацька діяльність в античному світі.

Тема 2. Історія перекладів Біблії.

Тема 3. Перекладацька діяльність у середньовічній Європі.

Тема 4. Перекладацька діяльність у Західній Європі в епоху Відродження.

Тема 5. Перекладацька діяльність в епоху класицизму і Просвітництва (17-18 ст.).

Тема 6. Перекладацька діяльність в Європі у другій половині 18-го ст. та в 19 ст.

Тема 7. Розвиток теорії і практики перекладу у 20 ст. і на початку 21 ст.

Тема 8. Історія перекладу в Україні.

Тема 1. Перекладацька діяльність в античному світі.

Школа перекладачів у давньому Єгипті. Переклади повелінь вавилонських та асирійських царів мовами підкорених народів. Двомовні шумерсько-аккадські словники. Перекладачі на службі уряду та торговців у стародавньому Китаї. Переклади буддійських текстів. Статус перекладача у давній Індії. Розвиток драматургії та казкарства в Індії та перекладацька діяльність. Переклади медичних трактатів. Латинські переклади давньогрецьких поетичних та драматургічних творів. Становлення принципів літературного перекладу (Лівій Андронік, Теренцій, Плавт). Переклади промов давньогрецьких ораторів Цицероном. Принципи перекладу Цицерона. Літературні імітації Горація. Розвиток перекладацьких підходів Горація у вільному поводженні з оригінальним текстом Апулея. Ставлення до перекладу як змагання з автором (Квінтіліан, Пліній Молодший). Переклад як засіб удосконалення та збагачення рідної літературної мови. Перекладацька служба при імператорі Октавіані Августі.

Тема 2. Історія перекладів Біблії.

Александрійський переклад книг Старого Завіту давньогрецькою мовою у 3-2 ст. до н.е. (Септуагінта). Грецький переклад Старого Завіту Симмаха Евїоніта (2-3 ст.). Готська Біблія Вульфїли (4 ст.). Латинський переклад Біблії Св. Ієроніма (Вульгата) (кінець 4-поч. 5 ст.). Диференціація Св. Ієронімом принципів перекладу Св. Письма та секулярної літератури. Псалтир Веспасіана (8 ст.). Глоса як метод тлумачення оригіналу. Церковнослов'янські переклади

Біблії Кирила і Мефодія (9 ст.), митрополита Олексія (14 ст.). Перший переклад Біблії англійською мовою Джона Уїкліфа (14 ст.). Німецький переклад Біблії Мартіна Лютера (16 ст.) – народна книга. Вплив перекладу Лютера на формування німецької літературної мови. Англійський переклад Біблії Уільяма Тіндейла (16 ст.) та його вплив на англійську традицію біблійного перекладу. Велика Біблія Генріха VIII (16 ст.) – перша авторизована Біблія англійською мовою. Женевська Біблія 1560 р. Єпископська Біблія 1568 р. Авторизований переклад Біблії короля Якова (1611). Церковнослов'янська "Єлізаветинська" Біблія (1751). Синодальний російський переклад 19 ст. Перший переклад Святого Письма українською мовою Пилипа Морачевського (19 ст.). Повна україномовна Біблія П. Куліша, І. Нечуй-Левицького та І. Пулюя (кінець 19-поч. 20 ст.). Повний переклад Святого Письма українською мовою І. Огієнка (митрополита Іларіона) (20 ст.).

Тема 3. Перекладацька діяльність у середньовічній Європі.

Англія. Перекладацька діяльність короля Альфреда (9 ст.). Переклади духовної літератури абата Ельфріка (кінець 10-поч. 11 ст.). Ельфрік про відповідальність перекладача Святого Письма. Переклад латинської граматики Ельфріка – перша латинська граматика рідною мовою у середньовічній Європі. Роджер Бекон (1214-1294) про мистецтво перекладу. Переклади латинських наукових трактатів Джона Тревізи (1326-1412). "Діалог лорда і вченого про переклад" із перекладу "Поліхронікону". Переклади Джефрі Чосера (1343-1400).

Франція. Переклади класичних праць при королі Карлі V Мудрому (1337-1380). Наукові переклади Нікола Орезмського та його нотатки про перекладацьку роботу. Поява нових термінів для позначення процесу перекладу.

Перекладацька діяльність у середньовічній Італії. Переклади з арабської Костянтина Африканського (1020-1087). Переклад в юридичній практиці. Усвідомлення теоретичних проблем, пов'язаних з перекладом. Данте Аліг'єрі (1265-1321) про неможливість поетичного перекладу.

Іспанія. Заснування толедської школи перекладачів у 12 ст. Переклади античних праць з арабської мови латиною. Діяльність Герарда Кремонського (1114-1187).

Тема 4. Перекладацька діяльність у Західній Європі в епоху Відродження.

Зростання перекладацької діяльності в епоху Відродження. Підвищення уваги до достовірного відтворення праць античності. Вплив розвитку національних мов на перекладацьку діяльність.

Італія. Венеція як центр друкарства і перекладацької діяльності. Переклади праць античності з грецької і латинської мов на флорентійський говір тосканського діалекту. Переклади праць античних авторів з метою поширення наукових знань. Перші переклади Архімеда та Евкліда італійською, виконані Нікколо Тартальєю (1499-1557). Переклад трактату з сільського господарства Палладія, виконаний Пьетро Маріно да Фоліньо. Повний переклад творів Платона латинською мовою, виконаний Марсіліо Фічіно (1433-1499). Придворні переклади античної літератури. Правила для "доброго перекладача" Леонардо Бруні (1370/74-1444). Вплив рішень Тридентського собору (1545-1563) на друкарство і переклад наукових праць. Переклад записок іспанських і португальських мандрівників як новий жанр перекладної літератури (Джованні Баттіста Рамузіо). Переклади для театру венеціанця Лодовіко Дольче (1508-1568). Змагання у "художності" перекладу за рахунок достовірності відтворення оригіналу, характерної для раннього Відродження. Переклади "Енеїди" та "Дафніса і Хлої" Аннібала Каро (1507-1566). Переклад "Анналів" Тацита флорентійським вченим Бернардо Даванцатті (1529-1606).

Франція. Етьєн Доле (1509-1546) та його трактат "Про те, як якісно перекладати з однієї мови на іншу". П'ять принципів перекладу. Переклади Плутарха, Гомера, Цицерона французькою у 16 ст. Французькі переклади з сучасних європейських мов. Перекладацька діяльність Жака Амю (1513-1593). Вплив його перекладів "Порівняльних життєписів" Плутарха та "Дафніса і Хлої" на розвиток французької мови. Переклади "Плеяди" як поєднання буквалізму та інновацій. Жоашен дю Белле (1522-1560) та його памфлет "Захист та прославлення французької мови". Критика поетичного перекладу. "Досліди" Мішеля Монтеня (1533-1592) про ієрархію мов і переклад.

Німеччина. Переклади т. зв. "Віденської школи" (14-15 ст.). Орієнтація на текст-джерело та на читача як два основні підходи до перекладу. Буквалізм перекладів з латині Нікласа фон Віле (1410-1478) та його вплив на перекладачів. Змістові (інтерпретаційні) переклади Генріха Штейнхевеля (1412-1482). Переклади комедій Плавта, виконані Альбрехтом фон Ейбом (1420-1475). Культурологічна адаптація оригіналу та наближення його мови до народної. "Послання про переклад" (1530) Мартіна Лютера.

Англія. Зліт перекладацької діяльності на початку правління Єлизавети I. Переклади давньогрецької літератури. Дискусії щодо адекватності рідної мови у якості цільової мови перекладу з класичних мов. Погляд на перекладацьку діяльність як засіб зміцнення англійської національної мови і культури. Переклади з сучасних європейських мов. Жінки-перекладачі: Мері Бассет, Анна Кук, королева Єлизавета, Мері Сідні, Маргарет Тайлер. Сер Томас Еліот (1490-1546), перекладач класичної літератури, автор латинсько-англійського словника (1538). Лексикографічна діяльність Джона Флоріо (1553-1625). Переклади Гомера Джорджем Чепменом (1559/60-1634). Його погляди на переклад поетичних творів.

Тема 5. Перекладацька діяльність в епоху класицизму і Просвітництва (17-18 ст.).

Англія. Поетичні переклади Джона Денхема (1615-1669). Його "новий шлях" перекладу поезії. Лібералізм поетичних перекладів Абрахама Каулі (1618-1667). Кетрін Філіпс (1632-1664) та її думки про переклад з приводу перекладу "Смерті Помпея" П'єра Корнеля. Переклади класичної поезії Джона Драйдена (1631-1700). Погляди Драйдена на особистість перекладача та принципи перекладу. Три види перекладу за Драйденом. Його рекомендації перекладачам. Переклади Гомера, виконані Олександром Поупом (1688-1744). Семюель Джонсон (1709-1784) про переклад.

Франція. Les belles infideles як реакція на "неперекладність" поезії. Семантична, стилістична та жанрова адаптація класичних текстів згідно зі смаками сучасної читацької аудиторії. Трактат "Про переклад" (1661) П'єра-Данієля Юе. Переклад античних авторів подружжям Дасьє. Дискусія про принципи французького перекладу поем Гомера. Зменшення популярності перекладів з класичних мов у 18 ст. та зростання інтересу до західноєвропейських культур того часу.

Німеччина. Мартін Опіц (1597-1639) про подвійну мету перекладу. Рациональні погляди на проблему перекладності. Різні думки Йоганна Крістофа Готшеда (1700-1766) та Йоганна Якоба Брейтінгера (1701-1776) щодо припустимості внесення змін до оригіналу у процесі перекладу.

Росія. Петро I та розвиток перекладацької діяльності в Росії. Створення "Російського Собранія" – першої професійної організації перекладачів. Діяльність В.К. Тредіаковського (1703-1769), М.В. Ломоносова (1711-1765), О.П. Сумарокова (1717-1777).

Тема 6. Перекладацька діяльність в Європі у другій половині 18-го ст. та в 19 ст.

Вплив духу епохи Романтизму на принципи перекладу.

Німеччина. Бачення німецькими романтиками перекладу як шляху, що з'єднує національну культуру в її західноєвропейському контексті зі світом. Концепція пріоритетності "духу" оригіналу Фрідріха Готліба Клопштока (1724-1803) та Йоганна Готфріда Хердера (1744-1803). Думки Йоганна Вольфганга Гете (1749-1832) про переклад. Принципи перекладу Вільгельма Шлегеля (1767-1845): об'єднання "об'єктивних" та "суб'єктивних" аспектів перекладу. Трактат Фрідріха Шлейєрмахера "Про різні методи перекладу" (1813).

Англія. Прагнення до правдивого відтворення змісту та стилю оригіналу. Олександр Тайтлер та його "Есе про принципи перекладу" (1791). Образ перекладача як рівноправного партнера автора оригіналу. Високі вимоги до письменницької майстерності перекладача. Едвард Фіцджеральд (1809-1883) та його переклад "Рубайят" Омара Хайяма. Ультра-буквалізм Роберта Браунінга (1812-1889). Дискусія між Метью Арнольдом (1822-1888) та Френсісом Ньюменом (1805-1897) щодо перекладів Гомера англійською. Данте Гебріел Росетті (1828-1882) про переклад поезії та "самозречення" перекладача.

Росія. 19 століття – "золотий вік" російського перекладу. Практика вільного поводження з оригінальним текстом. Перекладацька діяльність М.М. Карамзіна (1766-1826). Перекладацький геній В.А. Жуковського (1783-1852). Переклади Ч. Діккенса та У. Теккерея, виконані Ірінархом Введенським (1813-1855). Вплив О.С. Пушкіна та М.Ю. Лермонтова на розвиток літературного перекладу в Росії. Формування погляду на якісний літературний переклад як невід'ємну частину національної літератури.

Тема 7. Розвиток теорії і практики перекладу у 20 ст. і на початку 21 ст.

Стаття про переклад, написана для енциклопедії "Британіка" Джеймсом Фіцморісом-Келлі (1857-1923). Перекладацьке новаторство Езри Паунда (1885-1972) та його вплив на поетичні переклади у 20 ст. Англійські переклади російської класики, виконані Констанцією Гарнет (1861-1946). "Завдання перекладача" Вальтера Беньяміна (1892-1940). "Про лінгвістичні аспекти перекладу" Романа Якобсона (1896-1982). Концепція літературного перекладу Іржі Левого (1926-1967) та його "Мистецтво перекладу". Розгляд сутності, видів та принципів перекладу у книзі Теодора Севорі "Мистецтво перекладу" (1952). "Лінгвістична теорія перекладу" (1965) Джона Кетфорда. Перекладознавчі праці Юджина А. Найди (1914-). Теорія динамічної еквівалентності. Внесок

Пітера Ньюмарка до теорії і практики перекладу. Перекладацька творчість Владіміра Набокова (1899-1977). Його стаття "Мистецтво перекладу". Інтегрувальна концепція Мері Снелл-Хорнбі. Лоренс Венуті та "невидимість перекладача". Розвиток перекладознавства у Росії: Л.С. Бархударов (1923-1985), Я.І. Рецкер (1897-1984), О.Д. Швейцер (1923-2002), В.Н. Комісаров (1924-2005), В.Г. Гак (1924-2004), В.С. Віноградов (1925-2009). Ю.Г.Еткінд (1918-1999), Ю.Д. Левін (1920-2006).

Тема 8. Історія перекладу в Україні.

Перекладацька діяльність у Київській Русі та на українських землях в епоху середньовіччя. Києво-Могилянська академія та відродження перекладацької діяльності. Вільний переклад "Енеїди" Іваном Котляревським (1769-1838) – початок нової ери українського перекладу. Переклади світової класики Пантелеймона Куліша (1819-1897). Перекладознавча концепція Івана Франка (1856-1916). Леся Українка (1871-1913) – перекладач. Перекладацька діяльність на західноукраїнських землях в період царських репресій проти української мови і культури у 2-й пол. 19 ст. Поетичні переклади Павла Грабовського (1864-1902), Михайла Старицького (1840-1904), Володимира Самійленка (1864-1925). Перекладацька діяльність Агатангела Кримського (1871-1942). Переклад в Україні у першій половині 20 ст. Діяльність Миколи Зерова (1890-1937). Переклад в Україні після другої світової війни. Зростання вимог до достовірності та художнього рівня літературного перекладу. Становлення українського перекладознавства. Максим Рильський (1895-1964) та розвиток теорії віршового перекладу. Діяльність Бориса Тена (1897-1983), Миколи Лукаша (1919-1988) та ін. Внесок Григорія Кочура (1908-1994) у практику та теорію перекладу. Систематизація та теоретичний розвиток основних положень української школи перекладознавства Віктором Коптіловим (1930-2009). Перетворення перекладознавства на міждисциплінарну галузь знань в останню чверть 20 ст. Видатні постаті в українському перекладознавстві сьогодення.

Список рекомендованих джерел

Основні рекомендовані джерела

1. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. – М.: ЭТС, 2001. – 424 с.
2. Комиссаров В.Н. Общая теория перевода. – М.: ЧеРо, совм. с "Юрайт", 2000. – 136 с.
3. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу. – К.: Юніверс, 2003. – 280 с.
4. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). – Вінниця: Нова книга, 2003. – 448 с.

5. Семенец О.Е., Панасьев А.Н. История перевода. – К.: Изд-во при Киевском гос. ун-те, 1989. – 293 с.
6. Семенец О.Е., Панасьев А.Н. История перевода (Средневековая Азия. Восточная Европа XV–XVIII вв.). – К.: Лыбидь, 1991. – 368 с.
7. Routledge Encyclopedia of Translation Studies. Ed. by Mona Baker. – London, New York: Routledge, 2001. – 654 p.

Додаткові рекомендовані джерела

8. Москаленко М. Нариси з історії українського перекладу. – Всесвіт. – 2006. – № 1-2, 3-4, 5-6, 7-8.
9. Нелюбин Л.Л., Хухуни Г.Т. Наука о переводе (история и теория с древнейших времен до наших дней). – М.: Флинта: МПСИ, 2008. – 416 с.
10. Translation: Theory and Practice: A Historical Reader. Ed. by Daniel Weissbort, Astradur Eysteinnsson. – Oxford University Press, 2006. – 672 p.